

Demokrasi nedir?

Demokrasi, tüm üye veya vatandaşların, organizasyon veya [devlet](#) politikasını şekillendirmede eşit hakka sahip olduğu bir [yönetim](#) biçimidir. Yunanca "dimokratia" sözcüğünden türemiştir. Türkçeye, Fransızca démocratie sözcüğünden geçmiştir. Genellikle devlet yönetim biçimi olarak değerlendirilmesine rağmen, üniversiteler, işçi ve işveren organizasyonları ve bazı diğer sivil [kurum](#) ve kuruluşlar da [demokrasi](#) ile yönetilebilirler.

Demokrasinin ana yurdu olan Eski Yunan'daki filozoflar Aristo ve Eflatun demokrasiyi eleştirmiş, o zamanlarda halk içinde "ayak takımının yönetimi" gibi aşağılayıcı kavramlar kullanılmıştır. Fakat demokrasi diğer yönetim şekillerinin arasından sıyrılarak günümüzde en yaygın olarak kullanılan devlet sistemi haline gelmiştir. Artık [siyaset](#) bilimciler hangi sistemin daha iyi işlediğinden çok hangi demokrasinin daha iyi işlediği tartışmalarına girmişler ve liberal, komünist, sosyalist, muhafazakar, anarşist ve [faşist](#) düşünürler kendi demokratik sistemlerinin erdemlerini ön plana çıkarmaya çalışmışlardır. Bu sebeple demokrasinin çok fazla sayıda değişik tanımı oluşmuştur.

Demokrasi'nin tanımı

Demokrasinin tanımı tartışması günümüzde hala devam eden bir tartışmadır. Bunun sebepleri:ülkelerdeki bazı kurumların görüşlerini haklı çıkartmak adına demokrasi tanımını kullanmaları, demokratik olmayan devletlerin kendilerini demokratik olarak tanıtmaya çabaları ve aslında genel bir kavram olan demokrasinin tek başına kullanılması (Anayasal demokrasi, sosyal demokrasi, [liberal](#) demokrasi vb.) gibi sebepler gösterilebilir. Demokrasiye farklı atıflar:

- 1- Çoğunluğun yönetimi
- 2- Azınlık haklarını güvenceye alan yönetim.
- 3- Fakirin yönetimi.
- 4- Sosyal eşitsizliği yok etmeye çabalayan yönetim.
- 5- Fırsat eşitliği sağlamaya çalışan yönetim.
- 6- [Kamu](#) hizmetinde bulunmak için halkın desteğine dayanan yönetim.

Demokrasi'nin tarihçesi

Antik Dönem: Demokrasi ilk olarak eski Yunanistan'da, şehir devletlerinde uygulandı. Doğrudan demokrasiye çok yakın olan bu [sistem](#) Atina demokrasisi olarak da anılır. Teoride bütün yurttaşlar mecliste oy verme ve fikrini söyleme hakkına sahipti fakat o günün koşullarına göre kadınlar, köleler ve o şehir-devletinde doğmamış olanlar (metikler, yerleşik yabancılar) bu haklara sahip değillerdi. Bu sistemin en güçlü uygulayıcısı olarak Atina'yı ele alırsak: M.Ö. 4. yüzyılda nüfusun 250.000-300.000 arasında olduğu tahmin edilir. Bu nüfusun 100.000'i Atina vatandaşı ve Atina vatandaşları arasında da sadece 30.000'i oy verme hakkına sahip yetişkin erkek nüfusu bulunduğu tahmin edilir.

Roma İmparatorluğu döneminde uygulanan devlet sistemi, temsili demokrasiye yakın bir nitelik taşımaktaydı. Demokratik haklar genellikle sosyal sınıf ayrımına göre şekillenirdi ve güç elitlerin elindeydi. Bununla beraber, Eski Hindistan'da bazı bölgelerde uygulanan sistemler de temsili demokrasiye benzetilir. Roma İmparatorluğu ile [paralel](#) olarak, kast sisteminin varlığı, gücün varlıklı ve asil bir azınlığın elinde olduğu söylenebilir.

Orta çağ: Orta çağda demokrasinin gelişme süreci içindeki en büyük olay İngiltere'de kralın yetkilerini din adamları ve halk adına sınırlayan Magna Carta Libertatum'un (Büyük sözleşme) ilan edilmesidir. Bu belge doğrultusunda ilk seçimler 1265 yılında yapılmıştı. Fakat bu seçimlere, yapılan kısıtlamalar sebebiyle, halkın çok az bir bölümü katılabilmişti.

Birçok ülkede devlet yönetiminde [zaman](#) zaman demokrasiye benzer uygulamalar yapılmıştı. Örneğin İtalyan şehir devletlerinde, İskandinav ülkelerinde, İrlanda'da ve değişik ülkelerde bulunan küçük otonom bölgelerde demokrasinin prensiplerinden seçim yapılması, meclis oluşturulması gibi uygulamalar oluyordu. Fakat hepsinde demokrasiye katılım erkek olma, belli miktarda [vergi](#) verme gibi standartlarla kısıtlanıyordu.

18. ve 19. yüzyıllar: 18. ve 19. yüzyıllarda demokrasi, Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi ve Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi ile hızla yükselen bir değer haline gelmiştir. Bu yüzyıllardan önce demokrasi büyük devletlere değil, sadece küçük topluluklara uyan bir hükümet şekli olarak anılıyor ve esas itibarıyla doğrudan demokrasi olarak tanımlanıyordu. Amerika'nın kurulmasını sağlayanların oluşturduğu sistem ilk liberal demokrasi olarak tanımlanabilir. 1788 yılında kabul edilen amerikan anayasası hükümetlerin seçimlerle kurulmasını ve insan hak ve özgürlüklerin korunmasını sağlıyordu. Bundan daha önce de [koloni](#) döneminde Kuzey Amerika'daki kolonilerin birçoğu demokratik özellikler taşıyordu. Koloniden koloniye farklılaşmakla

beraber, hepsinde belli miktarda vergi veren veya istenen bazı sıfatları karşılayabilen beyaz erkeklerin seçme hakları vardı. Amerikan İç Savaşı'nın ardından 1860'larda yapılan değişikliklerle kölelere [özgürlük](#) sağlandı ve demokrasinin temel ilkelerinden biri olan oy verme hakkı On Beşinci Anayasa Değişikliği ile tanındı ancak güney eyaletlerinde siyahlar 1960'lara kadar oy verme hakkını kullanamamışlardı.

1789 [Fransız Devrimi](#)'nde ise bir [anayasa](#) hazırlanarak iktidar halkın seçeceği bir parlamento ile kral arasında paylaştırıldı. Ulusal Konvansiyon hükümeti genel oy ve iki dereceli bir seçimle iş başına geldi. Fakat ilerleyen yıllarda Napolyon'un başa geçmesiyle demokrasiden oldukça uzaklaştı.

20. yüzyıl: 20. yüzyılda demokrasi hızlı bir değişme ve gelişme göstermiştir. Yüzyılın başlarında, I. Dünya Savaşı'nın sonunda Avusturya-Macaristan ve Osmanlı İmparatorluklarının yıkılmasıyla birçok yeni devlet ortaya çıktı ve bu yeni ülkelerin devlet yönetimi genellikle, o döneme göre, demokratik sayılabilecek yöntemlere sahipti. 1929 yılında ortaya çıkan Büyük Buhran döneminde Avrupa, Latin Amerika ve Asya'da birçok ülkede diktatörler ortaya çıktı. İspanya, İtalya, Almanya, Portekiz'de Faşist diktatörlükler ortaya çıkmışken, Baltık ve Balkan ülkelerinde, Küba, Brezilya, Japonya ve Sovyet Rusya'da demokratik olmayan yönetimler iktidara geldi. Bu sebeple 1930'lar Diktatörler çağı olarak nitelendirilir.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra sömürgecilik anlayışı son buldu ve tekrar birçok bağımsız ülke ortaya çıktı. Demokratikleşme hareketleri Batı Avrupa'da yoğunlaştı. Almanya ve Japonya'da [diktatör](#)lükler son buldu, silahlanma politikası yerine, II. Dünya Savaşı sonunda imzalanan anlaşmalarında etkisiyle, refah devleti olma amacını güttüler.

20. yüzyıldaki en büyük çekişmelerden biri de demokratik olmayan Sovyet Bloğu ülkeleriyle Batı demokrasileri arasında gerçekleşen Soğuk Savaş'tı. Komünizmi yaymaya çalışan Sovyet Rusya ile diğer demokrasi çeşitleri arasından sıyrılmış liberal demokrasiyi yaymaya çalışan ABD liderliğindeki batı gurubu arasındaki çekişme 1989 yılında son bulmuştur. Francis Fukayama Tarihın Sonu adlı makalesinde, Soğuk Savaşın bitmesiyle artık liberal demokrasinin tüm dünyada yayılacağı haberini verir. Nitekim bu demokratikleşme süreci, yakın dönemdeki Gürcistan'daki Gül Devrimi, Ukrayna'daki Turuncu Devrimi ile devam etmektedir.

Demokrasi modelleri

Demokrasi tarihinde uygulanan sistemler oldukça çeşitlidir. Bunları kısaca beş grup içinde toplanabilir:

1- Klasik demokrasi: Eski Yunan şehir-devletlerine dayanır. En iyi uygulayıcısı ve o dönemde en güçlü şehir olan Atina'dan dolayı Atina demokrasisi olarak da adlandırılır. 'Belli başlı tüm kararlar, bütün vatandaşların üye olduğu meclis veya Eklesya tarafından alınıyordu. Bu meclis senede en az kırk defa toplanıyordu. Tam zamanlı çalışacak kamu görevlilerine ihtiyaç duyulduğunda, bütün vatandaşları temsil eden küçük bir örnek olmaları için kura usulü ile veya dönüşümlü olarak seçiliyorlardı ve mümkün olan en geniş katılımın sağlanması için görev süreleri kısa tutuluyorlardı. Meclisin yürütme komitesi olarak faaliyet gösteren ve beş yüz vatandaştan oluşan bir konseyi vardı ve elli [kişilik](#) bir komite de bu konseye teklifler hazırlardı. Komite başkanlığı görevi sadece bir günlüktü. Bunun tek istisnası askeri konularla ilgili on generalin tekrar seçilebilme imkanıydı.

Atina demokrasisinin özelliği vatandaşlarının siyasi sorumluluklara geniş çapta katılma isteğinin bulunmasıydı. Tabi bunun en önemli sebebi, demokrasiye zıt bir şekilde uygulanan kölelik sistemiydi. Böylelikle oy verme hakkına sahip Atina doğumlu yirmi yaş üstü tüm erkeklerin [günlük](#) hayattaki sorumluluklarının çok büyük bir kısmını kölelerin sırtına yüklemişlerdir. Bunun dışında Atina demokrasisinde kadınların, metiklerin (şehirli olmayanlar) ve kölelerin oy kullanma hakları yoktu.

Günümüzde İsviçre'nin küçük kantonlarında halk meclisleriyle varlığını sürdürebilen klasik demokrasinin, daha büyük ülkelerde uygulanması teknik nedenlerden ötürü tercih edilmez.

2- Koruyucu demokrasi: Orta Çağ yönetimlerinden çıkmaya çalışan Avrupalılar, 18. ve 19. yüzyılda demokrasiyi daha çok kendilerini hükümetin zorbalıklarından korumanın bir yolu olarak görmekteydiler. 'Korumacı demokrasi sınırlı ve dolaylı bir demokrasi modeli sunar. Pratikte, yönetilenlerin rızası düzenli ve rekabetçi seçimlerle sağlanır. Siyasi [eşitlik](#) böylelikle eşit oy hakkını ifade eden teknik bir kavrama dönüşür. Dahası, oy hakkı gerçek bir demokrasi için yeterli değildir. Bireysel özgürlükleri korumak için yasama, yürütme ve [yargı](#) üzerinden güçler ayrılığına dayalı bir sistemin tesisi şarttır.

3- Kalkınmacı demokrasi: Bireyin ve toplumun gelişimini esas saymıştır. Bu tip demokrasilerin en [radikal](#) olanı Jean-Jacques Rousseau tarafından dile getirilmiştir. Ona göre bireyler ancak içinde buldukları toplumun kararlarını şekillendirebilmesine doğrudan ve sürekli olarak katılımları halinde 'özgür' olabilirler. Bu açıdan

bakıldığında, doğrudan demokrasiyi tanımlamakla birlikte bu şekilde oluşturulacak genel iradeye vatandaşların itaat etmesi durumunda özgürlüğe kavuşacakları savıyla ayrılır.

Kalkınmacı demokrasinin, liberal demokrasiye daha ılımlı hali ise John Stuart Mill tarafından dile getirilmiştir. Mill'e göre demokrasinin en büyük yararı, vatandaşların siyasi hayata katılımlarını sağlayarak, onların anlayışlarını ve duyarlılıklarını güçlendirmesidir. Bu yüzden kadın olsun fakir olsun herkesin oy verme hakkının olması gerektiğini savunur. Fakat bu oy hakkını 'eşit' olarak savunmamıştır. Örneğin vasıfsız işçinin bir oy vasıflı işçinin iki oy, donanımlı meslek sahiplerinin ise beş oy hakkına sahip olması gerektiğini, böylelikle demokraside "çoğunluğun tiranlığı" korkusundan kurtulabileceğini savunuyordu. Basitçe herkesin oy hakkının olmasını savunurken çoğunluğun verdiği kararların her zaman doğru olmayabileceğini belirtiyordu.

4- Liberal demokrasi: Demokraside önceliğin özgürlüğe mi yoksa eşitliğe mi verilmesi gerektiği [tarih](#) boyunca tartışılmış ve tarih, bu ikisini bir arada tutacak sistem teorisini üretme çabalarıyla sıklıkla karşılaşmıştır. Liberal demokrasi sistemi de bunlardan biridir. İçinde barındırdığı liberal kelimesiyle özgürlüğü, demokrasideki siyasi eşitlik kavramıyla da eşitliği temsil etmektedir. Bunu düşünürken [ekonomi](#) disiplindeki [liberalizm](#) ile siyaset disiplindeki liberalizmin birbirinden ayırmamız gerekir.

Basit olarak liberal demokrasi; iktidarı halkın belirlediğini ancak bu iktidarın bireysel özgürlüklerle sınırlandırıldığı bir siyasal sistem olarak belirtebiliriz.

Hoşgörü ve tüm fikirlerin var olabildiği bir rekabet ve siyasi eşitlik prensiplerinde gerçekleştirilen seçimlerle iktidara temsili bireylerin getirilmesi liberal demokrasilerin temel nitelikleridir.

5- Sosyal demokrasi: Bu kavram komünist rejimlerde gelişmiş demokrasi çeşitlerini kapsamaktadır. Kendi aralarında farklar bulunmasına rağmen liberal demokrasi sistemleriyle kesin olarak karşıt bir çizgidedir. Genel olarak siyasi eşitliğin yanında sosyal demokrasi ile ekonomik eşitliğinde sağlanması gerekliliğini savunmuşlardır.

Karl Marx, kapitalizmin yıkılmasından sonra geçici bir proletaryanın devrimci diktatörlüğü'nün olacağını sonradan ise proleter demokrasi sistemiyle komünist bir toplumun oluşacağını savunmuştur. Komünist devletlerde görülen demokrasi sisteminin fikir yapısı Marx'tan çok Lenin'e aittir.

Bu ülkelerde, partilerin denetimsiz gücünün demokrasiyi gölgede bıraktığı eleştirisi yaygın olarak yapılmaktadır.

Demokrasi ile Cumhuriyet

Cumhuriyet bir rejim, demokrasi ise cumhuriyetin uygulanış şekillerinden biridir. Demokratik cumhuriyetin yanında dini cumhuriyet, oligarşik [cumhuriyet](#) ve sosyalist cumhuriyet biçimleri vardır. Demokratik cumhuriyetlerde, meclisi ve ülkenin başkanını belli aralıklarla halkın seçmesi temeldir. Bu sistem genellikle Kara Avrupa'sında kabul görmüşken örneğin İngiltere'de ülkenin başında görünüşte halkın seçmediği bir kral ya da kraliçe bulunmasına rağmen yönetim halkın elindedir (oligarşik cumhuriyet).

Bir cumhuriyetin tam demokratik cumhuriyet olabilmesi için, gönüllü birlikteliklerle bir arada bulunan o ülke halklarının tüm kesimlerinin, çoğulcu özgür iradeleri ile katılımcı olarak yönetim ve denetim süreçlerine doğrudan katıldığı, demokrasiyi tüm sivil kurum, kuruluş ve kadroları ile var ettiği ve çok kimlikli, değişik inançlı ve çeşitli kültürlerin bir mozaik oluşturacak şekilde bir arada yaşamasına olanak veren bir devlet yapılanmasının gerçekleştirilmesi gerekir.

Demokrasi ile sekülerizm

Sekülerizm, liberal demokrat düşünürler tarafından ortaya atılan dinin siyasetten ayrılması düşüncesinin genel adı olarak karşımıza çıkar. Liberal demokratlar, demokrasinin 'çoğunluğun tiranlığına' dönüşmesini engellemek için devletin tüm dinlere aynı mesafede kalmasını bir zorunluluk olarak görürler.

Farklı dinlerin din bilginleri ve din bilimciler, çeşitli dinler açısından düşünsel anlamda sekülerizme karşı çıksalar da bu konular genellikle tartışmalıdır. Bununla birlikte dini planda demokrasi genelde kabul görmüştür, hatta sekülerizm karşıtı bazı din adamları demokrasinin sekülerizm olmaksızın var olabileceği görüşünü ileri sürmüştür.

Güçler ayrılığı ilkesi

Güçler ayrılığı ilkesi yasama, yürütme ve yargı kurumlarının, devletin farklı organlarında bulundurulması iktidarın tek elde toplanmasını engellemek ve bu üç kurumun birbirlerini denetleyebilmesini sağlamak anlamına gelir. Devlet iktidarının üçe bölünmesi ve bunların ayrı organlara verilmesi gerektiği yolundaki yaklaşım, siyasal rejimlerin sınıflandırılmasında da temel alınmıştır. Buna göre [yasama](#) ve yürütme güçlerinin bir elde

toplandığı rejimlere “güçler birliği”, bu yetkilerin birbirinden bağımsız ayrı organlara verildiği sistemlere ise “güçler ayrılığı” sistemleri adı verilmektedir.

John Locke ise iktidarın gücünü yasama, yürütme ve federatif olarak ayırır. Burada federatif güç, bütün topluluk, savaş, barış, birlik, ittifak ve devletin kendi dışındaki bütün kişiler ve topluluklarla her türlü işlemi yapma gücü olarak ifade edilir.

İktidarın paylaşımı sayesinde demokratik yollarla iktidara gelen kişiler kendi tiranlıklarının kurmaları engellenmeye çalışılmıştır. Güçler ayrılığı ilkesi ile karşılıklı denetimin önemi, özellikle II. Dünya Savaşı öncesi Adolf Hitler'in demokratik yollarla iktidara gelmesinden sonra artmıştır.

Demokrasinin araçları nelerdir?

Demokrasinin oluşmasını sağlayan, demokrasinin gelişmesini amaçlayan kurum ve oluşumlar aslında birçok siyasi sistemde de mevcuttur. Her devletin bir anayasaya sahip olması veya her ülkede siyasi parti bulunmasına rağmen yönetim şekilleri olarak isimleri değiştirilir. Çünkü önemli olan bu kurumlar arasındaki ilişkililerdir.

1- Parlamento: Demokraside meclis, rekabet ve eşit oy ilkeleriyle halkın temsilcilerinin oluşturduğu bir kurumdur. Meclis sistemleri hem nitelik hem de nicelik olarak her ülkede farklı gelişmiştir.

Tek meclisli sistem, çift meclisli sistem ve [başkanlık sistemi](#) olarak genellendirebiliriz. Yine görev olarak, güçler ayrılığı ilkesindeki yasamayı yapan kurum olarak genellendirebiliriz. Meclislerin işlevleri: yasama, temsil, denetleme ve meşruldür.

2- Siyasi partiler: Partiler temsil işlevi için kullanılan araçlardır. Demokratik ülkelerde siyasi parti bireylerin aktif siyaset yapacakları alanlardan biri ve en önemlisidir. Ülkelerdeki seçim sistemlerine göre iki partili sistem ya da çok partili sistem oluşur.

İngiltere'deki gibi iki partinin ağırlıklı olduğu sistemler, seçmenlerin çoğunluğunun bulunduğu 'orta alandaki' bir yoğunlaşmaya yol açma ve daha radikal düşünceleri dışlama eğilimindedir. Her bir partinin çok sayıda görüşü temsil ettiği düşünülür.

Çok partili siyasi sistemlerde ise düşünceler daha doğrudan temsil edilir. Dinsel, etnik veya sınıfsal düşünceleri temsil ettiğini düşünen partiler bulunur. Bu halkın egemenliğinin meclise daha fazla yansımaları sağlarken, mecliste farklı görüşlerde bulunan birçok parti olduğu için istikrarın sağlanması güçleşir.

3- Anayasa: Anayasa, bir devletin temel kurumlarının nasıl işleyeceğini belirleyen yazılı belgelerdir. Ayrıca kişisel hak ve özgürlükler bu belgede belirlendiği için çoğunluğun yönettiği bir toplumda iktidarda olanların sınırlarını belirler. Demokrat düşünürler tarafından çoğunluğun tiranlığının kurulmasını engelleyecek bir devlet organı olarak kabul edilir.

4- Sivil toplum örgütleri: Sivil toplum örgütleri demokrasiyle ortaya çıkan bir örgütlenme değildir ama demokrasiyle önem kazanmıştır. [Sivil toplum](#), modern manada anlamını demokrasi ile kazanırken, demokrasi de katılım problemlerinin çözümünü sivil toplum ile sağlamıştır. Birbirleriyle ortak amaçlara sahip insanların oluşturdukları grupların seslerini ve isteklerinin daha fazla duyurabilmenin bir yoludur. Örneğin devletin ekonomideki katılımını azaltmaya çabalayan iş adamları, devletin sosyal hizmetlerinde eşitliğin sağlanmasını amaçlayan örgütler ve işçilerin veya memurların yaşam kalitelerini arttırmaya çalışan sendikalar gibi çeşitli amaçlarla toplanmış ve bunun için demokrasiye katılımı güçlendirmiş ayrıca bir bakıma halkın temsilcilerini kendi amaçları doğrultusunda denetleyebilen, ya da kendi amaçlarına ulaşmak için [kamuoyu](#) yaratmaya çalışan gruplardır.

Sivil toplum örgütlerinin özelliği çoğulcu bir yapıya sahip olmasıdır. Larry Diamond'a göre sivil toplumun bu çoğulcu yapısı, siyaset alanını kontrol altına almaya çalışan etnik, dinci, devrimci ya da otoriter örgütlenmelerle anlaşamaz hale getirir.

5- Kolluk kuvvetleri: Ordu ve [polis](#) güçlerinin demokraside ne kadar bulunduğu, ne kadar bulunması gerektiği her zaman [tartışma](#) konusu olmuştur. Dış tehlikelere karşı ordunun iç [düzen](#) içinde polisin silah tekellerinin bulunması onları demokrasi için gerekli kılmakla birlikte demokrasiyi kaldırma veya kesintiye uğratma güçleriyle de tartışma konusu yapmıştır.

Gelişmiş demokratik ülkelerde sivil siyasetçiler, hem hukuken hem de fiilen ordunun üstündedir ve ordu siyasi karar alma mekanizmasının içine olabildiğince az katılır. Özellikle Soğuk Savaş sonrası sivil siyasetçinin üstünlüğü giderek artmaktadır.

Demokratik olarak yeterince gelişmemiş ülkelerde ise askerler, danışma kurullarıyla doğrudan ya da dolaylı olarak karar alma mekanizmasının içinde bulunur. Bu tip ülkelerdeki ortak özellik; ordunun ülke içindeki

kurumlar arasında en ileri teknolojiye sahip ve modern dünyaya en yakın olan kurum olmasıdır. Ordu genellikle ekonomik gerilik, iç karışıklıkların artması, sivil yönetimin meşruluğunu kaybetmesi, ordu ve hükümet arasındaki ihtilaf veya uluslararası kamuoyunun darbe yönündeki olumlu yaklaşımı gibi sebeplerle siyasete müdahale eder.

Polis ise “yönetici sınıfın çıkarlarında [hareket](#) etmeye başlarsa ne olur ?” sorusuyla düşünürlerin üzerinde durduğu bir konudur. Aristo'nun ‘muhafızlardan kim muhafaza edecek ?’ sorusu bu kaygının çok eskilere dayandığını gösterir. Polis gücünün demokrasinin sağladığı hak ve özgürlükleri kısıtlamaması ve gerektiği zaman yargıya hesap verebilmesi gerekliliği demokratik düşünürlerin ortak tavrı olmasına rağmen bunun nasıl ve ne kadar yapılması gerektiği konusunda [görüş](#) ayrılıkları yaşanır.

Kaynak: <http://demokrasi.nedir.com/#ixzz2FA5Mq5YI>